

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1113

מסכת עירובין מ"ב - מ"ח ♦ שביעית ג', ג' - ג', ז'

בס"ד, ב' תשרי תשפ"א

השבוע בגליון

- ♦ שפופרת המדידה של רבן גמליאל
- ♦ שיטתו של הגר"א בענייני עירוב תחומין
- ♦ איסור תחומין ביום טוב

♦ כיצד ינהג אדם שנאלץ לצאת מתחום שבת?

- ♦ תחום שבת של כלים, נגרר אחר הבעלים:
- ♦ לעולם "הלכה כרבי עקיבא מחבירו" - מדוע?
- ♦ הכרעות בין רב לשמואל

בשורה לקוראי הגליון!

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

כצל עובר

נשימתו האחרונה היתה בדעה צלולה. הוא הרעיף מבט חיבה אל בני משפחתו האהובים, חייך אל כל אחד מהם, ונפטר.

יום לפני כן הזדקק על מיטתו והושיט לבנו הבכור מעטפה עבה שעל גבה רשם בכתב ידו: צוואה - לפתוח לפני הלווייה.

דקות ספורות לאחר הפטירה התפשטה השמועה כאש בשדה קוצים, חלפה על פני ערים, דילגה מעבר לים והגיעה לכל מקום. הנפטר הדגול היה ידוע באישיותו המיוחדת. אמונתו בבורא עולם היתה חסרת פשרות. המוטו שלו היה: אני לא מאמין בריבוננו של עולם כדי שיתן לי כסף. אני מאמין שהוא נתן לי את הכסף. לבניו נהג לומר, כי הונו העצום אינו אלא פיקדון בידיו, ולפיכך, אך טבעי הדבר כי הוא מפרש סכומי עתק לצדקה.

ביד רועדת פתח הבן את המעטפה נוכח עיניהם הבוכיות של בני המשפחה. המעטפה טמנה בחובה שתי מעטפות. אחת קטנה ורעותה גדולה. על המעטפה הגדולה נכתב בכתב ידו האהוב של אביהם: לפתוח בתום השבעה. על המעטפה הקטנה הוא כתב: לפתוח מיד!

מאן דהוא עזר לעשות סדר. את המעטפה הגדולה הטמין במגירת השולחן, ואת המעטפה הקטנה הוא פתח והחזיר לידיו הנרגשות של הבן. קצהו של פתק משרדי צהבה בלט מתוך המעטפה, וכעבור רגע אחז הבן את הפתק באצבעותיו הרועדות וקרא בחרדה את המשפט הקצר ששורבט בכתב ידו הססגוני של אביו: אני רוצה להקבר עם גרייבס. אנא. אבא.

דף מג/ב שפופרת היתה לו לרבן גמליאל שהיה מביט וצופה בה אלפים אמה ביבשה וכנגדה אלפים בים
שפופרת המדידה של רבן גמליאל

גמרתנו מספרת כי "שפופרת היתה לו לרבן גמליאל שהיה מביט וצופה בה אלפים אמה ביבשה, וכנגדה אלפים בים". באמצעות השפופרת ידע רבן גמליאל בכל מקום בו שהה, עד היכן תחום שבת (עיין רש"י).

על השפופרת הפלאית - במאמר שלפנינו.

הגאונים מסבירים (הובאו בחידושי המאירי ובבית הבחירה למאירי כאן; אוצר הגאונים כאן; תשובות הגאונים - הרמב"ם סימן כ"ח וראה גם סימן ש"ד), כי התהליך פשוט ביותר. כאשר ניטול לידנו גליל מאריך ונביט דרכו, ככל שניישר אותו ונאזן אותו, נראה למרחק רב יותר. ככל שנטה אותו כלפי מטה, נראה קרוב יותר, עד שאם נטה אותו מטה לחלוטין, נראה את נעלינו בלבד.

פעם אחת, איפוא, מדדו מרחק אלפיים אמה והציבו במקום חפץ בולט. לאחר מכן הביטו אל החפץ דרך השפופרת ממרחק אלפיים אמה, או אז ידעו אל נכון באיזו זווית יש להביט בשפופרת כדי לראות למרחק אלפיים אמה. כמובן, שאין הדברים אמורים אלא במישור.

הרמב"ם כותב בפירוש המשניות, כי "איני רואה שכדאי להאריך ולבאר איך רואין את זה מפני שיאריך הדיבור וימשך ולא ישיג ממנו תועלת אלא מי שידע הנדסה וידע יחסי המשולשים הדומים, והיאך אפשר להשיג ידיעת הצלע הבלתי ידועה אם ידועים לנו צלעות אחרות ידועות. ומי שלמד הנדסה עד כדי הבנת עניין זה ימצא שעניין זה קל ואין צורך להאריך בו".

הרמב"ם מתכוון לצורת החישוב המכונה כיום טריגונומטריה. טריגונומטריה היא ענף במתמטיקה העוסק בקשר שבין זוויות וצלעות. כך אפשר לחשב על פי גובה האדם וזווית השפופרת את שיעור המרחק של העצם הניבט דרך השפופרת.

בתלמוד ירושלמי (עירובין פ"ד הלכה ב') מוזכרת שיטה שלישית. גירסת הירושלמי היא: "מצודות היו לו לרבן גמליאל שהיה משעיר בה עיניו במישר".

כאשר אנו מביטים בחפץ רחוק, למשל בניין, הוא אינו תופס שטח רב משדה הראיה שלנו. ככל שנתקרב אליו, הוא גדל והולך וכאשר נעמוד סמוך אליו הוא תופס את כל שטח שדה הראיה שלנו. רבן גמליאל השתמש בשפופרת אשר בקצה האחד הותקנה עדשת זכוכית רגילה, לא מקטינה ולא מגדילה, ועל העדשה סומנו פסים דקיקים במרווחים קצובים, נניח, במרחק של מילימטר זה מזה. כאשר הביטו על החפץ הרחוק דרך השפופרת, אפשר היה לאמוד אותו במילימטרים, לפי הסימונים שעל העדשה. לאמר, בניין פלוני תופס מילימטר משדה הראיה דרך השפופרת.

כמובן, אם נביט אל הבניין דרך שפופרת ארוכה מאד, מספר הסימונים דרכם נראה את הבניין - יגדל, ולהיפך, ככל שהשפופרת קצרה, מספר הסימונים דרכם נצפה הבניין - קטן [בדיקה פשוטה: הנח חפץ כל שהוא על השולחן הסמוך אליך. הצמד את כף ירך לעינך, כאומר שמע ישראל, ופתח חריצים

צעילוי נשמת

הר"ר **פרץ שמואל שורץ** ז"ל
ב"ר חיים משה ז"ל
נלב"ע ד' בתשרי תשכ"ט
תנצב"ה

הונצח ע"י חתנו ובתו

הר"ר **דב יצחק פרידברג** ומשפ' שיחי - אנטוורפן

צעילוי נשמת

הר"ר **אהרן פרנץ** ז"ל
ב"ר יוסף זאב ז"ל נלב"ע בעש"ק ז' בתשרי תש"ם
ופרופ' **מנחם צבי קדרי** ז"ל
ב"ר יהושע ז"ל נלב"ע י"ז באב תשע"א
תנצב"ה

הונצחו ע"י ד"ר יוסף ור"ר **מיכל פרנץ** ומשפ' שיחי

צעילוי נשמת

מרת **כרימה צורף** ע"ה
בת מזלי ויחיא ז"ל
נלב"ע ב' בתשרי תש"ס
תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה ר' **אפרים צורף** שיחי - שילה

קטנים בין האצבעות. בעוד כף היד סמוכה לעיניך אתה מביט על החפץ דרך חור בודד, אך ככל שתרחיק את כף היד מן העין, תמצא עצמך מביט על החפץ דרך מספר חרכים שבין האצבעות].

ובכן, כעת אנו מגיעים לשיטת המדידה. נוסחה מתמטית זו קובעת, כי אם ידוע לך גובה העצם הנצפה, נניח, מטר, ובעת שאתה משקיף עליו דרך השפופרת הוא תופס שטח של מילימטר משדה הראיה שלך, הרי שהוא קטן בעיניך פי אלף מגודלו האמיתי [מילימטר - 1/4000 ממטר]. הכפל את אורך השפופרת פי אלף - היחס שבו החפץ קטן בעיניך מגודלו האמיתי - והרי לך המרחק בינך לבין העצם הנצפה על ידך.

מעתה, במקום ליטול חבלים ארוכים ולמדוד אלפיים אמה, היה עליהם לתור בסביבה אחר עצם, למדוד את גובהו במדוייק, לחזור אל העיר ולהביט בו דרך השפופרת, וכך לקבוע עד היכן תחום שבת (ראה "פיזיקה במקורות יהודיים" עמוד 15).

בתקופות קדומות הקימו הרומאים מגדלי חוף בנמלים, אשר שימשו בין היתר למטרה זו. גבהם היה קבוע, והספן הניצב על ספינתו וצפה במגדלור דרך משקפת, ידע לאמוד את המרחק בינו לבין הנמל.

דף מה/ב ספק דדבריהם

שיטתו של הגר"א בענייני עירוב תחומין

קיימת מחלוקת גדולה בין הראשונים אם איסור תחומין מן התורה או מדרבנן. איסור תחומין קובע, כי אין אדם רשאי לצאת מעבר לאלפיים אמה ממקום שהותו בשבת. יש אומרים כי איסור זה מן התורה, יש אומרים כי הוא מדרבנן, ויש אומרים כי התורה אסרה על יציאה מחוץ ל"ב מיל, ורבנן תקנו שאין לצאת יותר מאלפיים אמה [אלפיים אמה = מיל].

בספר קרית אריאל (פ"א הערה ה'), להרב הגאון אפרים אריאל בוקוולד שליט"א, מביא את ראייתו של הגאון מוילנא זצ"ל מסוגייתנו, ואת ארבע ההכרעות ההלכתיות הנלמדות מראייתו של הגר"א, כלהלן. גמרתנו מביאה ברייתא בה נאמר, כי ביום טוב מותר לטלטל מי גשמים שירדו בו ביום. הגמרא מקשה על כך, כי יתכן שהמים שבתו בכניסת יום טוב במקום אחר, באוקיינוס, טרם התאיידותם והפיכתם לעננים [לדעת ר"א], או שכבר היו עננים אך שהו במקום מרוחק, וממילא אסור לטלטלם, שהרי כלי שקנה שביתה במקום מסוים בערב יום טוב וביום טוב הוא יצא מחוץ לתחום, אסור לטלטלו.

שני תירוצים מתרצת הגמרא, אחד מהם הוא, ובו נתמקד, כי מאחר שספק הדבר, אם היו בכניסת יום טוב מחוץ לתחום שבת אם לאו, הותר הדבר, מפני שאיסור תחומין הוא דין דרבנן, וספק דרבנן לקולא. כלומר, לפנינו ספק אם מים אלו שהו במקום רחוק בכניסת שבת ובמהלך השבת נדדו למקום אחר ויצאו מתחום שבת שלהם.

הגאון מוילנא זצ"ל למד את גמרתנו וקבע כי ממנה "ראיה גדולה", שאיסור תחומין הוא מדרבנן בלבד, גם מעבר ל"ב מיל, שהרי הגמרא אומרת שהספק על אודות הגשם שירד ביום טוב, הוא ספק מדרבנן, והעננים הרי מרחיקים נדוד הרבה מעבר ל"ב מיל. ברור, איפוא, כי לדעת התלמוד הבבלי איסור תחומין לעולם אינו מן התורה, גם למרחק שמעבר ל"ב מיל.

ברם, עיון בספרי הראשונים העוסקים במחלוקת זו מעלה, כי קיימות ארבע סיבות שונות לדחות ראיה זו מן הברייתא, ועצם העובדה שהגר"א לא התחשב בהן, מוכיחה את דעתו בארבע סוגיות אלו, אשר כל אחת מהן חשובה ויסודית ביותר בהגדרת איסור תחומין. בשורות הבאות נסקור בקצרה נידונים אלו.

איסור תחומין ביום טוב: ברייתא זו עוסקת ביום טוב. אפשר לדחות את הראיה ממנה בטענה, כי הראשונים הסוברים שאיסור תחומין הוא מן התורה, מתייחסים לשבת קודש בלבד, ואילו ביום טוב אף הם מודים כי הוא מדרבנן בלבד. ברם, הגר"א הבין כי לראשונים אלו אין כל הבדל בין שבת ליום טוב, ולפיכך הראיה תקפה [אכן כך נקטו הראשונים והפוסקים. אולם, דעת הפרי חדש והטורי אבן שתחומין ביום טוב מדרבנן, וכ"כ ר"א בן הרמב"ם, ועיין שער הציון סימן תקפ"ו ס"ק קכ"ב].

תחום שבת לכלים: גם אם נניח שלפי הראשונים הסוברים שאיסור תחומין מן התורה, אין הבדל בין שבת לבין יום טוב, אפשר היה לדחות את הראיה בכך, שאין הדברים אמורים אלא לגבי אנשים, ולא לגבי חפצים - הללו אינם כלולים באיסור תחומין כלל, וחכמים הם שהחילו עליהם את גדרי איסור תחומין, וממילא מובן מדוע הספק שלפנינו מוגדר כספק דרבנן. אולם, הגר"א למד כי לפי ראשונים אלו איסור תחומין מן התורה כולל גם חפצים (עיין רמב"ן מ"ג; חזו"א סימן קי"ב י"ב; רשב"א זצ"ב; מהרלב"ח; ביאור הלכה סימן ת"ד ד"ה למאן).

היוצא מן התחום אסור בטלטול: הראיה מן הברייתא מבוססת על כך שאסור לטלטל יותר מארבע אמות את הגשם שיצא מחוץ לתחום שבת. כלומר, לאחר שיצא מתחום שבת, אסור לטלטלו יותר מארבע אמות. אפשר היה לדחות את הראיה בכך שאיסור זה אינו אלא מדרבנן, אך מן התורה היוצא מחוץ לתחום שבת אינו מוגבל שלא לנוע מחוץ לד' אמותיו. אולם הגר"א הבין כי איסור זה הוא מן התורה, ולפיכך הראיה תקפה.

היוצא מן התחום בהיתר: גם אם נניח כי אכן היוצא מתחום שבת מוגבל לד' אמותיו, יכולים היינו לדחות ולומר, כי אין הדברים אמורים אלא ביציאה מחוץ לתחום באיסור, וכגון, אדם שיצא מחוץ לתחום,

עוזרו האישי של המנוח אשר נכח במעמד, הרהר בינו לבין עצמו, כיצד זה במשך ארבעים שנות שירותו הנאמן והמסור, לא עלה בידו להבחין בחיבתו הכמוסה לגרביים. הוא כבש אהדה, אהבה ופנה לעשות את אשר ידע לעשות על הצד הטוב ביותר - להשליט את השכל על הרגש ולהפעיל את המערכות עבור מעסיקיו.

גרביים. השמועה החדשה נישאה כרוח על גבי השמועה על פטירתו שהפכה לנושנה, גרביים. באותן שעות לא היה זה נדיר להיתקל באנשים שבמהלך הליכתם הטרודה עצרו בפתע, הרימו את שולי מכנסיהם, התבוננו בגרבייהם והמשיכו לצעוד לעבר הלווייה.

אוה, היתה זו שעתם הטובה של אלו שיודעים הכל לפני כולם.

- הוא פדנט.
- הוא מתכוונן לתחיית המתים.
- הוא איסטניס.
- הוא רוצה להראות שגם לחפצים קטנים יש תפקיד.
- זו בדוּתא.
- **תמיד** חשבתי שהוא מל"ו.
- **עוד** מעט יספרו שביקש גם עניבה.
- הוא גרב אותן ביום השחרור ממחנה הריכוז.
- **מי** ידע איזו הפתעה טמונה בצוואה השנייה.

במשך שעות ארוכות נערכו התייעצויות קדחתניות, מה לעשות וכיצד לנהוג. בני המשפחה היו אובדי עצות. מבכותם גברה לאחר שהם גילו על השולחן הקטן ליד מיטתו, זוג גרביים מקופל בקפידה. הם פתחו את הגרביים במהירות, אולי הן אוצרות בתוכן את הסוד הגדול. שני בנים הפכו במהירות את הגרביים לצינור הפנימי, ופתקית זוהרת נשרה: אכן, יקירי אלה הגרביים.

לאחר התייעצות עם כל מי שצריך להתייעץ בדבר, הוחלט כי הנפטר הנכבד ייטמן באדמה, ככל יהודי. ללא גרביים.

רבנים נשאו דברי הספד נרגשים. בני משפחה נפרדו ברטט מראש המשפחה. הבן הבכור לא התאפק, ורמז בדבריו כי אביו היה צלול ופיקח עד הרגע האחרון, כדי להוציא מליבם של אי אלו שאמרו כי אינם רוצים לומר שאביו עשה את שעשה שלא בצלילות. בטרם סיים את דבריו, ככה נרגשות צובקש מן הנפטר סליחה ומחילה בשם כל בני המשפחה, על שאינם ממלאים אחר בקשתו הצנועה כל כך. גרביים.

כתום השבעה, ישבו בני המנוח מכונסים יחד בחדר העבודה של האב, כדי לפתוח את המעטפה ובה הצוואה השנייה.

מחוץ לבית נקהלו סקרנים רבים. ארגונים שונים דאגו להזכיר את קיומם בדרכים שונות, למקרה שבצוואתו מצווה הנפטר להוריש את כל הוננו למוסד אחד ויחיד, איזה שיבחרו בניו, וטלפונים רבים זרמו מאת אנשים שביקשו להציע עזרה. **שוב** נשלף כתב היד המוכר מתוך המעטפה. היתה זו צוואה רגילה, עמוסה במסמכים והוראות פרטניות המבהירות מי יירש אילו נכסים, מהם התנאים לכך וכיצד יפעל. מעל צרור הדפים המסודר, נחו בשלווה שתי פתקיות אדמדמות.

על הפתקית הראשונה נכתב: **בני** היקרים לי עד מאד. אני יודע שלא מילאתם את בקשתו להיקבר עם גרביים. אל תצטערו, אני בטוח שרציתם למלא את בקשתו, אך הסבירו לכם שהיא לא מציאותית. אוהב. **אבא.**

על הפתקית השנייה נכתב: **בני** היקרים. **לאחר** שנזכרתם לדעת כי עם תום חייו של האדם הוא אינו יכול להחליט אפילו על לבשת גרביים, אקווה כי תפיקו את הלקח ותנצלו לטובה את הנכסים הרבים שאני מוריש לכם, לעשיית מצוות

ומעשים טובים, כי מאומה מכל הנכסים לא תקחו אתכם מאן. אוהב. אבא.

מאז ששמעתי מעשה זה, ניסיתי לברר אם היה אם לא, אך הדבר לא עלה בידי. ברם, לאחר שמהרהרים בו, אי אפשר לומר כי אינו נכון.

★ ★ ★

ספר שערי תשובה לרבינו יונה שער ב: **"וכל** אנשי לבב יחשבו העולם הזה כמו דירת עראי, ולא ישתמשו בו רק לעבודת הבורא יתברך, ויכינו בו צדה לנפשם.

כי אם שנים רבות יחיה האדם ואילו חיה אלף שנים פעמים, אחרי שיש מספר לשנים, יכלה המספר וסופו כלא היה יהיה, ועולם הגמול אין לו תכלית, כענין שנאמר (איוב טז/כב): "כי שנות מספר יאתנו ואורח לא אשוב אהלך", אף כי ימי האדם כצל עובר, כענין שנאמר (תהלים צ"ז): "ימי שנותינו בהם שבעים שנה", ונאמר (שם קמ"ד/ד): "ימי כצל עובר", ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (קהלת רבה א/ג): לא כצלו של אילן ולא כצלו של כותל אלא כצל עוף הפורח ועובר. רצונם לומר, כי חיי האדם להמשיל העולם הזה בלבבו כצל עוף הפורח וברגע קטן עובר, גם כי אין האדם יודע אם יהיו כאן ולמחר בקבר, ונמצא בהשתדלו וטרוח על יום מחר כי הוא מצטער על עולם שאינו שלו. ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (סנהדרין ק/ב): אל תצר צרת מחר "כי לא תדע מה ילד יום" (משלי א/ז).

★ ★ ★

כתיבה וחתימה טובה

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף מג/א מאן אמריניהו, לאו אליהו אמריניהו [מי אמר זאת, לא אליהו?]... דלמא יוסף שיבא אמריניהו

גילוי אליהו - כיצד?

"...כי פעמים הרבה היה אליהו מגיד דברים לאחד ולא ידע האדם מאין באו לו הדברים והיה נדמה לו כאילו הדברים היו לו מעצמו, ואינם אלא דברי אליהו שהגיד לו הדברים.

וכן מוכח קצת במסכת עירובין גבי הני שמעתתא שנאמרו בבי מדרשא וקאמר מאי לאו דאמריניהו אליהו; והרי שלא ידעו אותם אשר הם בבית המדרש מי אמרם, כי באו בדעתם הדברים ההם ולא ידעו מי אמרם..." ("נצח ישראל", פרק כח).

דף מג/א דלתא יוסף שידא אמריניהו

טלפון קדום בידי השדים

בגמרא מבואר ששמועות חז"ל הועברו על ידי השדים ממקום למקום, כיון שאינם שומרים שבת (רש"י).

באור זרוע כאן (הל' עירובין סי' קמ"ז) מובא בשם רבי יהודה החסיד, "שהשדים מאמינים בתורה ועושים כל מה שאמרו חכמים".

על כך שאלוהו מסוגייתנו, ותשובתו מפליאה ביותר: כיצד מסר יוסף שידא את שמועת חז"ל מסורא לפומבדיתא? "כגון שהיה שד אחד בסורא

או אדם שהוציא כלי מחוץ לתחום, שבכך עבר על איסור. ברם, הגשם הרי נודד לבדו וכמובן אינו עובר על איסור ביציאתו מתחום שבת. שמא בכהאי גוונא לא קבעה תורה שאסור להוציא מד' אמותיו. הגר"א הבין, כי אין לחלק בין המקרים, ולפיכך הראיה מן הברייתא תקפה (לגבי שני הנידונים האחרונים, עיין רמב"ן מג/א; תוספות ישנים, יומא סו/א - נדפס עה"ד סח/א; חזון איש סוף סימן פ' ד"ה מ"ב) [בבית מדרשנו הוסיפו, כי דעת הגר"א להוכיח מגמרתנו, היא כפי הנראה מסתימת לשון הגמרא שהוא ספק דרבנן, והגמרא אינה מוסיפה כל סיבה ונימוק לכך, ואף שגם הגר"א ידע כי יש מקום לחילוקים הנ"ל, מעצם לשון גמרתנו הכריע שבכל איסור תחומין ספיקו לקולא].

דף מא/ב מה/ב

כיצד ינהג אדם שנאלץ לצאת מתחום שבת?

בדפים אלו מתודעים לכך, שגם חפצים ובעלי חיים קונים שביתה, ויש סוברים שאף חפצי הפקר [אולם הלכה כחכמים שאינם קונים שביתה, והם כרגלי הזוכה בהם, שר"ע אור"ח סי' ת"א סעי' א']. כלומר, כשם שאסור לאדם לצאת מחוץ לתחום שבת, כך גם אין להוציא את כליו ואת בהמותיו מחוץ לתחום בעליהם, וסוגיות שלמות מוקדשות במסכתנו ובמסכת ביצה לפרטי דינים אלו.

כשם שקיימת מחלוקת רבתי להלכה, אם איסור תחום שבת [הכללי, מעבר ל"ב מיל] הוא מן התורה או מדרבנן, כך גם לגבי שביתה כלים קיימת מחלוקת זו, ויש שאף סוברים, כי גם לפי השיטות שתחום שבת מן התורה, תחום שבת של כלים הוא מדרבנן (רשב"א עירובין ז/ב, ועי' ביה"ל סי' תד ד"ה למאן, וראה בגליון זה, מאמר שיטתו של הגר"א בענייני עירוב תחומין).

מכל מקום, תחום השבת של הכלים נגזר מתחום השבת של בעליהם. היכן ששהה הבעלים בשבת, שם הוא תחום השבת של כליו. יוצא, איפוא, כי אדם היוצא עם כליו מחוץ לתחום, עובר על שני איסורים, יציאתו מחוץ לתחום, ויציאת כליו. זאת למודעי, כי גם הלוּבש עליו בגד ויוצא עמו מחוץ לתחום עובר על איסור תחומין לגבי הבגד, אף על פי שהבגד לבוש עליו (כך מוכח מהסוגיה בביצה ז/ב).

לפיכך, דן הגאון רבי שלמה זלמן אוייערבאך זצ"ל (שו"ת "מנחת שלמה" סי' ט"ו), כיצד יש לנהוג במקרה שאדם נאלץ בשבת לצאת מחוץ לתחום מטעמי פיקוח נפש. לכאורה, כל אשר יכול הוא להסיר מעליו יסיר, שהרי עובר הוא על איסור, ללא צורך. אולם, הוא מוכיח כי מגמרות אחדות ומדברי הפוסקים לא משמע כן, והדבר אומר דרשני. מדוע?

תחום שבת של כלים, נגרר אחר הבעלים: ובכן, הוא מחדש, כי יתכן שהגדרת תחום השבת של הכלים, אינה עצמאית כלל. לאמרו, אין פירוש הדבר שבערב שבת הם קונים שביתה במקום בו שוהה בעליהם, ומעתה ועד צאת השבת הם נפרדים ליישויות הלכתיות עצמאיות שאין ביניהן קשר. לא ולא. מעמדם של הכלים נגרר ומותנה במעמד הבעלים. כאשר הותר לבעלים לצאת מחוץ לתחום שבת, תהא הסיבה אשר תהא, גם תחום השבת של כליו הורחב עד המקום שבו הותר לו לצאת.

ההבדל בין בגדיו, לבין בגדי חבירו: אם אכן כן, יוצא, איפוא, כי לא זו בלבד שאדם זה רשאי ליטול עמו את הכלים אשר בלעדיהם אינו יכול לצאת לדרך, אלא אף מאכלים שאינם הכרח עבורו, ובגדים שאינם הכרחיים ליציאתו, הוא רשאי להוציא מחוץ לתחום, שהרי גבול תחומם הורחב עם תחומו, ובלבד שיש לו בהם שימוש, שאם לא כן הרי הוא טורח לחינם. מאידך, את בגדיו של שכנו, יהא אסור לו ללבוש אפילו הוא זקוק להם, שהרי תחום השבת של שכנו לא הורחב.

הגרש"ז מסיים את הנידון ב"צריך עיון בדבר".

יש להדגיש, כי אנו עוסקים ביום טוב בלבד ולא בשבת קודש, שכן, בשבת מתווסף איסור טלטול חפצים מרשות לרשות, ולפיכך, אך ורק ביום טוב, בו נוהג "תחום שבת" בלבד, רשאי הוא ליטול עמו כל חפץ שישמשו ביום טוב, אך בשבת, אינו רשאי ליטול אלא את הנחוץ עבור מטרת פיקוח נפש למענה הוא נוסע, או בגדים שהוא לבוש בהם, שאין עליהם איסור טלטול.

עד כה עסקנו בנושא מתוך הנחה, כי אם תחום השבת של הכלים אינו תלוי ועומד כל השבת בתחום השבת של בעליהם, אזי, אין דרך להוציא כלים מחוץ לתחום גם אם תחום השבת של בעליהם השתנה. אולם, יש מצדדים, כי כאשר אדם מובל ברכב בשבת או ביום טוב על ידי נכרי, אין הוא מנוע מליטול עמו את כל אשר הוא זקוק לו, מפני שאין איסור תחומין בדבר, שכן, איסור תחומין בכלים, אינו כאיסור מלאכה בשבת בבעל חיים השייך לו. היינו: איסור תחומין אינו מחייב את היהודי לדאוג לכל ייצאו כליו ובעלי החיים שלו מחוץ לתחום, אלא איסור תחומין קובע שאין להוציא את הכלים מחוץ לתחום. לפיכך, מאחר שאת מעשה ההוצאה מבצע הנכרי הנוהג ברכב [ונסיעתו נעשית לצורך חולה], אין איסור בדבר [וכן אין כאן אלא ריבוי בשיעורים שאין בו איסור אמירה לנכרי]. (ראה "קרית אריאל" פ"א הערה י"ג ועיי"ש לצדד להתיר בבגד שלובש, גם כאשר הנהג הוא ישראל).

דף מו/ב הלכה כרבי עקיבא מחבירו

לעולם "הלכה כרבי עקיבא מחבירו" - מדוע?

שאלה גדולה נשאל רבינו הגאון רבי יאיר חיים בכרך זצ"ל, בעל חוות יאיר (שו"ת, סימן צ"ד).

ברחבי התלמוד מצויים כללי הלכה רבים, לפיהם במחלוקות שבין תנא פלוני לתנא פלוני הלכה כדברי אחד מהם, וכגון, הכלל המופיע בגמרתנו: "הלכה כרבי עקיבא מחבירו". השאלה

המתבקשת היא, האם באמת לא היתה אף לא מחלוקת אחת בה בר הפלוגתא של רבי עקיבא כיוון אל האמת?

הכרעת גדולי הדורות: החוות יאיר כותב, כי אכן קיימות מחלוקות אחדות שבהן צודק בר הפלוגתא, אך בימי רב אשי, עת התאספו כל גדולי הדור וקיבצו את המשניות, הברייתות, המימרות והמחלוקות שבכל הדורות, כאשר ידעו על גדולת תנא או אמורא, פסקו כמותו בכל מקום, למעט מקומות מיוחדים בהם הורו שאין הלכה כמותו.

הכרעות בין רב לשמואל: הסבר זה אינו הולם את הכלל הידוע "הלכתא כרב באיסורי וכשמואל בדיני", שהרי אם אחד מהם היה גדול מחבירו, היה מן הראוי לפסוק הלכה כמותו הן בדיני ממונות והן בדיני איסור והיתר. הוא מציע בזהירות גדולה אפשרות, כי שמואל היה מופלג בעניינים עיוניים, ולפיכך סמכו עליו בשאלות הנוגעות לענייני ממון, אך בשאלות הנוגעות לאיסור והיתר, נפסק לעולם כרב. החוות יאיר נזהר ביותר בדבריו אלה והוא כותב: "כך יש לומר בדרך אפשר ואחר בקשת המחילה מעצמותיהם הקדושות...".

ראוי לציין כי בדברי הרא"ש (ב"ק פ"ד סימן ד') מבואר כדרכו של החוות יאיר. הרא"ש מסביר את הכלל "הלכה כרב באיסורי וכשמואל בדיני" באופן הבא: "דמאיזה טעם עשו חכמי הגמרא כלל זה לפסוק הלכה כשמואל בדיני וכרב באיסורי בכל מקום, לפי שידעו ששמואל היה רגיל לפסוק דינין, ולכך היה מדקדק בהן ויורד לעומקן ומשכיל על כל דבר אמת. וכן רב היה רגיל לדקדק בהוראת איסור והיתר, לכך סמכו על הוראותיו לענייני איסור והיתר" (וע"ש נפק"מ לדינא שביאר לפ"ז, ועיין בדברי הגר"י זצ"ל להלן שהביא דברי הרא"ש). מדברי הרא"ש מתבאר, כי עסקו היותר קבוע של רב היה בהלכות איסור והיתר, ועסקו היותר קבוע של שמואל היה בדיני ממונות.

תשובה חדשנית ומעניינת ביותר פרסם הגר"י ירושלימסקי זצ"ל, רבה של איהומן, שהיה חתנו של הרידב"ז מסלוצק זצ"ל וחותנו של הגר"י אברמסקי זצ"ל (קובץ מאמרים להגר"י אברמסקי). הוא כותב שכאשר רבינו הקדוש ובני דורו סדרו את המשניות, וכאשר רב אשי ורבינא סידרו את התלמוד הבבלי, הם נשאו ונתנו בכל דין ודין, בכל הסברות שעמדו לצד כל שיטה ואף במחלוקות אותן הכריעו. פעמים רבות הם הנציחו את המחלוקת לדורות ולא השמיטו את הצד שההלכה לא נפסקה כמותו, מפני שמן הסברות שעמו, או מן המשא ומתן התלמודי שבין הצדדים, אפשר יתן להסיק וללמוד רבות למקומות אחרים.

עמדו, איפוא, בפניהם, שתי מטרות, שקיום אחת מהן מערער את קיום זולתה. אם תפורסמה המחלוקת כמות שהן, יקשה להעביר לדורות הבאים כיצד הוכרעה המחלוקת, ואף על פי שיאמרו כי במחלוקת זו הוכרע כך וכך ובמחלוקת אחרת הוכרע כך וכך, ריבוי המחלוקות יקשה על זכירת הכרעת ההלכה. מאידך, אם יותירו לדורות את הכרעת ההלכה בלבד וישמיטו את הצדדים החולקים עליה, יאבד לעד אוצר בלום של דרישת התורה.

לפיכך החליטו החכמים, כי יבדקו בכל צרור מחלוקות שבין תנא לתנא, או בין אמורא לאמורא, כמי מהם הוכרעו רוב המחלוקות. או אז הודיעו, כי במחלוקת שבין פלוני לבין פלוני הלכה כפלוני. ואילו את המחלוקות האחרות, שבהן לא הוכרעה הלכה כמותו, לא הזכירו בשמו! וכגון, לאחר שנכחו לדעת, כי רוב המחלוקות שבדיני ממון שבין רב לשמואל - הלכה כשמואל, הודיעו כי "הלכה כשמואל בדיני", ואילו את המחלוקות שביניהם בדיני ממון אשר נפסקו כרב, לא פרסמו כמחלוקת בין רב לשמואל, אלא פרסמו כי בהלכה פלונית הלכה כך וכך (ועיין "קובץ שיעורים" לגר"א וסרמן זצ"ל בבא בתרא אות תצ"ט ובאות רע"ב).

ויוסף שידיא בפומבדיתא, ואמר לו אותן שד שבסורא דרך לוח חלול וארוך...".

דף מה/א מי שישב בדרך ועמד וראה

הלכות תחומין אצל יעקב אבינו

על הפסוק "ויבא יעקב שלם... ויחן את פני העיר" (בראשית לג/יח) נאמר במדרש, כי "נכנס בערב שבת עם דמדומי חמה מבעוד יום, וקבע תחומין מבעוד יום, הדא אמרה ששמר יעקב את השבת קודם שנתן". **בעל ה"עץ יוסף"** מפרש, כי יעקב אבינו נהג כשיטת ר' מאיר כאן. דעתו היתה להכנס לעיר מבעוד יום. ברם, כשהגיעה שבת היה בסמוך לה ובתוך תחומה, אלא שלא ידע זאת, לפיכך, בשבת עצמה לא יכול היה להכנס וללכת בכל העיר. זהו פירוש הפסוק "ויחן את פני העיר" - לפני העיר ולא בתוכה, שם בלבד נקבע תחומו.

דף מה/א מעשה ברבי טרפון שהיה מהלך בדרך וחסכה לו, ולן חוץ לעיר, לשחרית מצאוהו רועי בקר, אמרו לו רבי הרי העיר לפניך הכנס, נכנס וישב בבית המדרש ודרש כל היום כולו.

מדוע לן רבי טרפון מחוץ לעיר?

כתב הר"ק רבי שלמה הכהן מרדומסק זיע"א: "ולכאורה תמוה מה שיכית להדרשה שדרש כל היום מפני שלן עתה חוץ לעיר? ... אך הרמז על הנ"ל כי כאשר ראה כי אירע לו כזאת ללון בליל שבת קודש חוץ לעיר בלתי ידיעתו שהיה סמוך לעיר, אז הבין בדעתו כי לא לחינם אירע לו כזאת רק משמים עיכבוהו כדי להעלות הניצוצי קודש אשר נדחו חוץ לעיר... ובפרט בליל שבת [הזמן מתאים לזה] אשר היה מנהגם של הקדמונים ללכת לשדה לקבל שבת. לכן גם עתה בקבלת שבת אנו מהפכים לצד המערב בשעה שאומרים בואי בשלום - הוא גם כן לקבץ הנדחים מבחוץ לבוא לתיקונם..." (תפארת שלמה, מצורע ועי"ש בפרשת חיי שרה).

בס"ד

מאירים את מסכת עירובין

הגמרא המושלמת המחבת את השי"ס על לומדיה
לראשונה: מואר מעקר מפיסק טתן חשק ללימוד

המפתח היסטורי

- ספר תורה והפסוקים טהור
- תוספת מוסט הסבות קל בהודיות
- תוס' ס' ל' ע"ו הדין
- הביא דברי רוב החכמים מוקדם
- ומפסקים בדין ובשיטה
- דקן שותף לוחלת הקריאה
- ולמען סאב עינים
- בדיספת משניות מבלין הדין
- להשיבת לימוד השי"ס
- מביא דברי ססבי באור לשיטת -
- מאורות הנשנה
- להשיבת הלימוד כהלכה למקנהו
- שדיף החומר הנפלא מאורות הירבה

הומיני עירובין

מאורות
הדף היומי

המסות: אורחם מרחיב עין

להשיג בחנויות הספרים
מוקד הזמנות 02-8043333

חיסול תורה

גומרים ש"ס
ב-5 דקות ליום,
זוכים בשפע גדול

בברכת גדולי ישראל

"... ובודאי בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה"
מרן שר התורה מרן ראש הישיבה הגר"ח קנייבסקי שליט"א
הגר"ג אדלשטיין שליט"א

להתנסות חנים התקשר עכשיו: *3764